

ТЕХНОЛОГИЯ ТАЪЛИМИДА ЎҚИТИШ ШАКЛЛАРИ ВА МЕТОДЛАРИ

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.11.39.016>

Шомирзаев Махматмурод Хурамович

*Термиз давлат университети технологик таълим кафедраси доценти,
педагогика фанлари доктори (DSc)*

Аннотация: Мақолада мактаб технология таълимида амалий дарсларни ўқитиш шакллари ва методларидан фойдаланиб ўқувчилар ижодкорлик қобилиятларини шакллантиришнинг мазмун-моҳияти ёритилган.

Калит сўзлар: мактаб, технология, дарс, ўқитувчи, ўқувчи, синф, гуруҳ, таълим, тарбия, амалий, ўқитиш шакли, педагогик технология, метод, индивидуал, инструктор, билим, ўқув, малака.

В ТЕХНОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ

Шомирзаев Максатмурод Хурамович,

Доцент кафедры технологического образования Термезского государственного университета, доктор педагогических наук

Аннотация. В статье раскрыта сущность формирования творческих способностей учащихся с использованием форм и методов проведения практических занятий в школьной технологии обучения.

Ключевые слова: школа, технология, урок, учитель, ученик, класс, группа, образование, воспитание, практика, форма обучения, педагогическая технология, метод, индивидуальный, инструкция, знания, обучение, квалификация.

IN TECHNOLOGICAL EDUCATION FORMS AND TECHNIQUES OF TEACHING

Shomirzaev Maxmatmurod Xuramovich,

Associate Professor of Technological Education, Termez State University, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc)

Summary. The article describes the essence of the formation of creative abilities of students using the forms and methods of teaching practical lessons in school technology education.

Keywords: school, technology, lesson, teacher, student, class, group, education, upbringing, practice, form of teaching, pedagogical technology, method, individual, instruction, knowledge, teaching, qualification.

Таълим-тарбия ишларини самарали амалга ошириш ва бунда ўқувчиларнинг фаоллигини ошириш кўп жиҳатдан қайси ўқитиш шакли ва унга мос келувчи ўқитиш методини тўғри танлашга ҳамда қўллашга боғлиқдир. Ўқитиш шакли деганда муайян машғулот (дарс)да кўзда тутилган мақсадга эришиш учун ўқитувчи ёки ўқув устаси раҳбарлигида ўқувчиларнинг ўқув материални онгли равишда пухта ўзлаштиришига қаратилган ўқув-тарбия фаолияти тушунилади. Ўқувчиларнинг ўқув устахонасидаги ўқув-ишлаб чиқариш ишларининг асосий шаклидан бири дарс ёки амалий машғулотдир[8]. Ўқув-ишлаб чиқариш иши сифатидаги дарс (машғулот)нинг асосий белгиларига қуйидагилар кирди: а) ўқувчилар таркибининг доимийлиги; б) уларнинг билими (тайёргарлик даражаси) тахминан бир хил савияда бўлиши; в) машғулотни қатъий жадвал асосида белгиланган маълум вақт давом этиши; г) ўқитувчи ёки ўқув (ишлаб чиқариш таълими) устасининг бевосита раҳбарлиги; д) унинг хилма-хил

ўқитиш методларидан фойдаланиши; е) дарсни фронтал (ёппа, умумий), звено (гуруҳ-гуруҳ) ва индивидуал (якка-якка) кўринишда олиб бориш имконига эга бўлиши. Демак дарс ўқитиш жараёнига ташкилий аниқлик киритади ва ишлаб чиқариш таълими ва бошқа фанлар дарсларини навбатлаштириб ташкил этишга, бинобарин, ўқувчиларнинг юқори унумдорлик билан ўқишини ҳамда дам олишини таъминлашга имкон беради. Айни фан ва ҳамма дарсларни тўғри ва уйғун ташкил этгандагина дарснинг мазмуни ва тўла мақсадга мувофиқ очилиши мумкин. Бундан ташқари, ишлаб чиқариш таълими мақсадлари ва вазифаларига мувофиқ равишда куйидагига ўхшаш ҳар хил дарс турларини қўллаш мумкин:

1. Комбинацияли (ўқитиш жараёнининг ҳамма звеноларини ўз ичига олган) машғулот.

2. Операцияларни ўзлаштиришга (айни операцияга оид иш-меҳнат приёмларини ўрганишга) бағишланган дарс.

3. Комплекс ишларни бажаришга (конкрет буюм тайёрлаш муносабати билан илгари ўрганилган операцияларни технологик комплекс тарзида бирлаштиришга) бағишланган дарс.

4. Назорат (текшириш, синов) топшириқлари ва малака олишга бағишланган дарс (чорак охирида, ярим йиллик, ўқув даврида).

Айрим дарс шаклидаги ишлаб чиқариш таълими асосан ўқув устахонасида ташкил этилишини эътиборга олиб, шуни ҳам таъкидлашимиз керакки, ўқувчилар бажарадиган ишларнинг характериға қараб (бир типли ёки турли типли ишларнинг бажарилишиға қараб) дарсни ташкил этиш шакли ҳам танланади (масалан, ишни – дарсни фронтал – бутун синф учун; звено; якка ва аралаш ташкил этиш). Масалан, ўқувчиларнинг ҳаммаси бир хил ишни бажарадиган бўлса (болға тайёрлаш, калит ясаш ва ҳ.к). дарснинг фронтал шакли қўллаш мумкин[14]. Бу ҳолда ўқитувчи ўқувчиларнинг ҳаммаси учун битта умумий инструктаж беради ва ҳамма ўқувчиларға нисбатан қўйиладиган умумий талаблар асосида буюмни тайёрлаш технологиясининг тўғри бажарилишини кузатиб боради. Ўқувчилар бажарадиган ишлар мазмуни (тайёрлаш технологияси) бир-бириға яқин, лекин характери, яъни конструкцияси бошқа-бошқа бўлган ҳолларда дарсни гуруҳли шаклда ташкил этиш маъқул, масалан, тикув машинаси ёки токарлик станогинининг тузилишини ўрганишда ўқитувчи ишни қисмларға ажратади (узатишлар қутиси, тезликлар қутиси, кейинги бабка ва шунга ўхшаш) ва ҳар бир қисмни ўрганишни 2-3 кишилиқ гуруҳға топширади. Уларға оид ҳамма умумий маълумотларни ўқитувчи фронтал инструктаж тарзида ўқувчиларға айтиб беради, ҳар бир қисмнинг ўзига хос маълумотларини эса ҳар бир звенонинг ўзига айтади. Ўқитишнинг бу шаклидан фойдаланганда ўқитувчининг иш ҳажми, айниқса жорий инструктажда, фронтал шаклдагидан кўра анча ортади. Бундаги хилма-хил ишлар сонининг кўп бўлиши (станокнинг турли қисмлари) ўқувчиларда политехник билимлар доирасини ҳам кенгайтиради.

Индивидуал (якка) ўқитиш шаклини синфдаги кўпчилик ўқувчилар конструкцияси ҳар хил, мазмунон эса бир-бириға яқин бўлган ишларни бажарганларида қўллаш мумкин. Бу хил ишлар, масалан: ўқув устахонаси учун хилма-хил майда буюртмалардан ёки дона ҳисоби унча катта бўлмаган турли-туман деталлар (токарлик ёки пармалаш станоклари деталлари) бўлиши мумкин. Бундай ҳолларда ўқитувчи тайёрланиши керак бўлган буюмларнинг тайёрланиш технологиясини таҳлил қилиб чиқиб, ўқувчиларға фронтал инструктаж тарзида умумий белгиларни (маълумотларни) ва якка шакли қўллаганда айтиладиган маълумотларни олдиндан ажратиб қўяди. Бунда индивидуал тарзда айтиладиган маълумотлар кўпроқ бўлади. Кўрамикки, дарсни индивидуал шакл асосида ташкил этганда, ўқитувчи кўпроқ тайёргарлик кўришиға тўғри келади. Бунда дарснинг индивидуал шакли ва индивидуал инструктаждан иборат иккита тушунчани бир-биридан фарқ қилиш зарур. Индивидуал инструктажни ҳар қандай шаклда ташкил

этилган дарсда қўллаш мумкин, лекин бу ишнинг ҳажми фронтал дарс шаклида камрок, индивидуал шаклдаги дарсда эса кўпроқ бўлади. Ниҳоят, аралаш шаклдаги дарс юқорида кўрсатиб ўтилган уччала дарс шакллариининг элементларидан таркиб топади. Шунини ҳам таъкидлаб ўтиш керакки, дастур материалининг мазмунига, ихтисослик характериға ва бошқа омилларға қараб, ишлаб чиқариш таълимида бошқа ташкилий шаклларини ҳам қўллаш мумкин. Масалан, мактабда ўқитишнинг ишлаб чиқариш шароитига мос келувчи дарс шаклини қўллаш мумкин бўлмаган ҳолларда ўқувчилар бригадаси шаклидаги ўқитиш шаклини қўллаш мақсадга мувофиқдир. Бу шаклдаги таълимни кўпинча кўмир кони шахтёрларини тайёрлашда, металлурлар, кимёгарлар ва қишлоқ хўжалигига тегишли кўпгина ихтисослик ишчиларини тайёрлашда қўллаш мумкин. Бундай шароитларда ишлаб чиқариш ўқитувчилари одатда ўқувчиларни алоҳида ўқувчилар бригадаларига ажратадилар, бу бригадаларнинг ҳар бири муайян ўқув-ишлаб чиқариш топшириғини бажаради. Шу билан бирга бу топшириқларнинг ўқув мақсади ва мазмуни бир-биридан анча фарқ қилиши мумкин. Масалан, бир бригада мартен печига хизмат қилишга ўрганса, иккинчиси газ генераторларига хизмат қилишни, учинчиси эса контрол-ўлчаш асбобларини кузатишни ва ҳоказо ўрганиши мумкин. Бундай ҳолларда ўқитувчи ўқув бригадаларини ўрганиладиган зоналар чегарасида алмаштириб туриш графигини тузиши керак, токи ҳар бир бригада, масалан, металлургия бутун бир комплексига хизмат қилишдаги ҳамма иш усуллари (приёмлари)ни билиб, ўрганиб оладиган бўлсин.

Ўқувчиларни корхона шароитида ўргатишнинг яна бир шакли – уларни ишчилар бригадасига қўшиб ўқитишдир. Бу шаклни, масалан, слесарь-ремонтчи, йиғувчи сантехник, монтажчилар, шунингдек, қурилиш ихтисосликлари каби ихтисосларда қўллаш мақсадга мувофиқдир. Бу шакл асосида ўқувчиларга ишлаб чиқариш таълими бериш шундан иборатки, юқорида айтиб ўтилган ихтисосларга доир ишлаб чиқариш бригадаларига умумслесерликка ёки бошқа бирон тайёргарлиги бўлган бир ёки бир неча ўқувчи бириктирилади. Бунда технология ўқитувчисининг вазифаси даврий равишда жорий инструктаж ўтказиб бориш, кундалик топшириқнинг характери ва ҳажмини аниқлаб туриши, бериладиган тошпириқ мавзусига тегишли кириш инструктажи ва иш натижасига бағишланган якуний инструктаж ўтказишдан иборат бўлади. Лекин ўқувчилар турли объектларга тарқатилган бўлиши туфайли ўқитувчи ҳар бир ўқувчига топшириқ бериш ва ундан ишни қабул қилиб олиш имконидан маҳрум бўлади. Шу туфайли бу ҳолда ўқувчиларни ўқитиш (ўргатиш) вазифаси қисман ишчилар бригадаси аъзоларига ёки бригадирнинг ўзига топширилади. Ишчилар бригадасида ишловчи ўқувчиларга иш ҳақи уларнинг анча паст малакасини ва сарф қилган меҳнатини ҳисобга олиб ҳисобланади. Ўқувчилар ишчилар бригадасида баъзан ўқилган (ўрганилган) дастурни тизимли равишда бажариш тамойили бузилади. Чунки технология ўқитувчиси ишчилар бажарадиган иш турини (бу иш тури дастурнинг айни даврида ўрганиладиган ишга мос келмаган тақдирда ҳам) ўзгартира олмайди. Лекин ўқувчиларни иш билан доим таъмин этилиб турилиши, илғор технология ва илғор меҳнат усулларида фойдаланиш имконига эга бўлиши, ишчилар жамоаси шароитида меҳнатда чиниқиши кабилар бу камчиликларни қисман бўлса-да қоплайди.

Технология фанини ўқитиш шаклининг яна бир тури ўқувчиларни малакали ишчиларга бириктиришдан иборат бўлиб, бунда ўқитиш асосий ишдан озод қилинмаган инструктор ёки уста томонидан амалга оширилади. Бир инструкторга бир вақтнинг ўзида иккитадан ортиқ ўқувчи бириктирилмайди. Ўқитишнинг бу шаклининг ижобий томони шундан иборатки, бу усул билан бевосита илғор техника-технология билан таъминланган ишлаб чиқариш цехларида исталган ҳунар бўйича янги ишчилар тайёрлаш мумкин. Бунда инструктор учун ўқувчиларнинг тайёргарлик даражасини ва улардаги сифатларни эътиборга олиб

туриб, энг самарадор ўқитиш усуллари қўллашга имкон бўлади. Бироқ бунда ўзининг асосий иши билан ҳам шуғулланишга мажбур бўлган инструктор ўзига бириктирилган ўқувчиларга етарли эътибор бера олмай қолиши, ишлаб чиқариш таълимини боришини ҳар куни назорат қила олмаслиги ҳам мумкин.

Технология ўқитишнинг махсус шакли – ўқувчиларнинг штатли иш ўринларида (истеъмол маҳсулоти ишланадиган иш ўринларида) ўтказадиган амалиётидир. Бу шакл таълимнинг охириги ойларида, корхона шароитида ўтказилади. Бу шаклда ўқитишда ҳар бир ўқувчи штатли жойда ишлаб, маҳсулотга корхона томонидан қандай талаблар қўйиладиган бўлса, ўша талабларга тўла амал қилиб буюм тайёрлайди. Бу ҳолда ўқувчи буюм ишлаб чиқаришда вақт меъёрини бажаришга ҳам мажбур бўлади.

Ўқувчи тайёрлаган маҳсулотни корхонанинг техник назорат бўлими ходимлари қабул қилиб олади. Ўқув-ишлаб чиқариш фаолиятини шу хилда ташкил этиш ўқувчиларни айна ихтисослик ишчилари ишлайдиган шароитда меҳнат қилишга одатлантиради. Ўқитувчи ўқитиш шакллари ва методларини айна иш ўрнига қўйиладиган талабларга мослаштириб танлаши шарт. Агар айна иш ўрнида технология дастури тўла бажарилмайдиган бўлса, ўқитувчи оддиндан тузиб қўйилган график асосида ўқувчини бошқа иш ўрнига кўчириши шарт. Ниҳоят, синфдан ташқари машғулотларни уюштиришнинг сўнгги шакли техник ижодкорлик тўғарақларидир. Синфдан ташқари машғулотларнинг ташкилий шакллари ўрганишга киришишдан аввал ишдаги бу босқичнинг ўқувчилар маҳоратини ўстиришдаги аҳамиятини аниқлаб олиш керак. Гап шундаки, ўқувчиларнинг дарсларда оладиган билим, ўқув ва малакалари фақат дастурда белгиланган минимумдан иборат бўлади. Ҳолбуки, кўпчилик ўқувчилар замонавий техникага қизиқадилар. Шу сабабли уларни турли техника тўғарақларида қатнашувлари техникага доир билимларини ўз қизиқиш ва қобилиятларига мувофиқ равишда ривожлантиришга имкон беради. Умуман олганда ҳар бир ўқитиш шаклининг ўзига хос афзаллик ва камчилик томонлари мавжуд бўлиб, ўқитиш жараёнида уларни ҳисобга олишга тўғри келади. 1-жадвалда энг кўп қўлланиладиган ўқитиш шакллари афзаллик ва камчилик томонлари кўрсатилган.

Таълим жараёнида методларни тўғри танлаш ҳам муҳим масаладир. Ўқитиш методи, даставвал, ўқитишдан кўзда тутилган мақсад ва вазифалар билан ўқувчиларнинг билимларини, ўқув ва малакаларини онгли ва пухта ўзлаштириш, уларда ижодий фаоллик ва мустақилликни ўстириши, вазифалар билан белгиланади. Технология фани дарсларини ташкил этишга нисбатан қўйиладиган муҳим талаблардан бири методларнинг хилма-хиллиги ва уларнинг муайян мақсадга хизмат этишидир. Таълим жараёнида оғзаки, ёзма ва амалий методлар кўп қўлланилади. Оғзаки методлар барча таълим муассасаларида умумий ва энг кўп тарқалган методдир. Бу метод мантикий метод деб ҳам юритилади ва ҳикоя, суҳбат, тушунтириш, маъруза кўриниш-ларида амалга оширилади. Бунда ўқув материални оғзаки баён этилиши ўқувчиларга билимларни етказишга хизмат қилиши билан бирга уларда айна йўналишга қизиқиш ҳам уйғотади. Ёзма ва амалий методлар ёрдамида эса ўқувчилар эгаллаган назарий маълумотлар мустаҳкамланади.

Ўқитиш ишларининг самарадорлиги қандай методларни қўллашга ҳам боғлиқдир. Аввало метод тушунчасининг кенгроқ маъноси билан, яъни унинг усул ва приёмлар мажмуидан иборатлиги билан танишиб чиқамиз. Ўқитувчи бу усул ва приёмлар воситасида ўқувчиларга маълум мақсадга қаратилган билимлар беради, улардан зарур ўқув ва малакаларни шакллантиради, уларни мустаҳкамлайди, ўзлаштириш даражасини текширади, ўқувчилар эса бу ўқув ва малакаларни фаол ва онгли равишда ўзлаштиради, моҳирликни эгаллайди [13].

Хулоса қилиб шунини алоҳида таъкидлаш керакки, умумтаълим мактабларида бошқа фанлардан фарқли равишда технология фани машғулотларида ўқувчиларнинг

фаоллигини ошириш орқали уларда ижодкорлик қобилиятларини шакллантиришда катта имкониятлар мавжуд. Чунки технология фани машғулотида назарий таълим амалий таълим билан узвий боғлаб олиб борилади. Бу ўқувчиларнинг мустақил ишлашини, имконият даражасида ўз қобилиятини намоён этишни таъминлайди. Ўқувчилар машғулоти давомида ўзлари яратган буюмларни кўриб қувонади, ёнидаги ўртоқлари ясаган буюмлар билан таққослайди, ютуғидан мағрурланади, камчилиги бўлса тўғрилайди. Бу эса ўқувчиларни мустақил шахс бўлиб камолга етишишларидаги илк қадамлари бўлади. Бундай ишларни ташкил этишда ўқитувчининг маҳорати, хусусан, машғулоти кўринишига қариб ўқитиш шакллари ва методларини танлаши ва қўллаши муҳим аҳамиятга эгадир.

Таълим шакллари	Характерли хусусиятлари
Жамоа (фронтал)	<p>Афзаллиги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ўқув машғулотининг аниқлиги, тартиблилиги таъминланади; • ўқув гуруҳи жамоаси бир бутун сифатида ишлайди; • тежамлилиқ – ўқитувчи бир вақтнинг ўзида барча ўқувчилар билан ишлайди. <p>Камчилиги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ўқитувчи – таълим бериш объекти; • таълим бериш ялпи характерга эга – ўқувчилар билан якка тартибдаги таълим-тарбия ишларини олиб бориш имконияти бўлмайди; • ўқитувчи барчани бир вақтда бир хил дастур бўйича ўқитади, ҳар бир ўқувчининг тайёргарлик ва ривожланиш даражаси, ўқиш имкониятлари ҳисобга олинмайди; • «ўртача ўқувчи»га ёндошилади: ўқувчиларнинг қобилиятлари бараварлаштирилади, ўртача ҳолатга келтирилади; • ўқувчилар деярли ўзаро мулоқотда бўлмайдилар ва ҳамкорлик қилмайдилар – ҳар бири ўзи учун ишлайди.
Гуруҳли	<p>Афзаллиги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ўқитувчи – таълим субъекти ва объекти ҳисобланади; • гуруҳда иш ҳар бир аъзонинг имконияти, қобилияти ва ишлаш тезлигини ўзаро ёрдам ва ўзаро назорат қилишни ҳисобга олган ҳолда вазифаларни тақсимлаш асосида ташкил этилади; • ҳамкорликда ишлашда гуруҳдаги ҳар бир аъзонинг тажрибаси бошқаларнинг тажрибасини тўлдирди, ўқув материални ўзлаштиришга ёрдам беради; • гуруҳ аъзолари ва гуруҳлар ўртасида уларнинг фаолияти, мустақиллиги, мулоқоти ва ҳамкорлиги ўзаро муносабатларга боғлиқ бўлиш масъулиятини сезишни таъминлайди; • ҳар бир аъзо ўзи учун ва бошқалар учун ишлайди; • натижалар якка тартибда иш пайтидагига нисбатан, кам вақт сарфланган ҳолда олинади; • гуруҳда ҳамкорликда ишлаш туфайли олинadиган натижалар ўқувчилар вазифасини алоҳида бажарганга нисбатан анча юқори бўлади. <p>Камчилиги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • таълим гуруҳда ишни бажаришга ва уни натижаларини олиш-га маълум бир вақтни сарфлашни талаб этади; • кўп меҳнатни талаб қилади, яъни ўқитувчи тайёргарлик учун кўп меҳнат қилиши керак; • нотўғри ташкил қилинганда ўқув жараёни назоратдан чиқиб кетиши ва бошқариб бўлмайдиган тус олиши мумкин.
Якка тартибда	<p>Афзаллиги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ўқувчиларни юқори даражада мустақил бўлиши таъминланади; • ўқувчининг ривожланиши, тайёргарлиги, қобилияти ва билиш имкониятлари даражасини максимал ҳисобга олган ҳолда таълимни якка тартибда ўтказиш таъминланади; • ўқувчининг кучи ва тайёргарлик даражаси бўйича ҳар бирини таълим олиш тезлиги бошқарилади; • ҳар бир ўқувчига мутаносиб якка тартибда ёрдам бериш таъминланади. <p>Камчилиги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • кўп меҳнатни талаб қилади, яъни ўқитувчи якка тартибда вазифаларни ишлаб чиқиши, уларни амалга оширишга ёрдам бериши, назорат қилиши ва баҳолаши учун кўп меҳнат ва вақт сарфлаши керак; • тежамкор эмас, ўқитувчи фақат битта ўқувчи билан ишлайди; • ҳамма ўқувчи билан ишлашга вақт етмайди.

1-жадвал. Таълимнинг ташкилий шаклларининг қиёсий тавсифи

АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. Тошкент, 2020 йил 24 январь.
2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: O'zbekiston, 2017. – 488 b.
3. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
4. Голиш Л.В. Таълимнинг фаол усуллари: мазмуни, танлаш ва амалга ошириш. Методик қўлланма. Т.: ЎМКХТРИ, 2001. – 128 б.
5. Йўлдошев Ж.Ф., Усмонов С.А. Педагогик технология асослари. Т.: Ўқитувчи, 2004. – 236 б.
6. Очиллов М. Янги педагогик технологиялар. Қарши: Насаф, 2000.-118 б.
7. Шомирзаев М.Х. Ўқувчиларда халқ хунармандчилиги касбларига қизиқишни фанлараро шакллантириш омиллари // Мактаб ва ҳаёт. – Т., 2019. – 6-сон. – Б. 23-24.
8. Шомирзаев М.Х. “Технология” фани дарсларида муаммоли таълим // Замонавий таълим. – Тошкент, 2020. – 6 (91)-сон. – Б. 28-35.
9. Shomirzayev, M.Kh. (2019). The ethical characteristics of traditional embroidery of Fergana valley people. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 7 (12). - P. 55-59.
10. Shomirzayev, M.Kh. (2020). Education is personally focused technology. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (8), Part. 93-99.
11. Shomirzayev, M.Kh. et al. (2020). National handicrafts of Uzbekistan and its social – economic significance. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (8), Part III. 129-138.
12. Shomirzayev, M.Kh. (July, 2020). Technology of Educational Process in School Technology Education. The American Journal of Social Science and Education Innovations. Impact Factor 5.366. -№ 02. -P. 212 - 223. (www.usajournalshub.com/index.php/tajssel).
13. Шомирзаев М.Х. Технология фанини ўқитишда инновацион педагогик технологиялар. Дарслик. –Т.: Тафаккур, 2021. -226 б.
14. Шомирзаев М.Х. Ўзбек миллий хунармандчилигида инновацион жараёнлар. Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: Yangi nashr, 2017. - 48 б.